

Op pad met een Romeinse soldaat

Met een klas naar het Archeon

Waar komen de Nederlandse Romeinen, de legioensoldaten die rond het begin van onze jaartelling de helft van het huidige Nederland bewoonden, elke dag tot leven? Nog altijd in het Archeon, het archeologische themapark dat inmiddels meer dan twintig jaar bestaat en dat allesbehalve stilstaat.

Nicole van der Steen
is redacteur van Kleio.

Met een eerste klas gymnasium heb ik onlangs een dag doorgebracht in het Romeinse deel van het park. In de week voor het bezoek zijn de leerlingen drie lessen bezig geweest met onderzoekjes en presentaties over de Romeinse limes: waar deze precies liep, waar hij voor diende en welke vondsten daar zijn gedaan. Aan de hand van de opgravingen bij de limes en in het door de Romeinen bewoonde deel van Nederland konden de leerlingen van alles vertellen over de romanisering van dit gebied. Een handig hulpmiddel bij zulke lessen is het boekje *De Romeinse limes in Nederland*, dat wordt uitgegeven door RomeinenNU en dat voor een hele klas te bestellen is.

Ons bezoek begon in het Romeins Museum, een reconstructie van de Romeinse villa die in Rijswijk is opgegraven. Daar is ook het Archeologiehuis van Zuid-Holland gevestigd. De villa herbergt een prachtige collectie archeologische vondsten die voornamelijk uit de Romeinse tijd stammen, maar ook de Nederlandse prehistorie en middeleeuwen komen aan bod. De opstelling is aantrekkelijk gemaakt voor kinderen, met (digitale) reconstructies, animaties en doe-tafels. De klas werd vervolgens in twee groepen verdeeld die elk een 'archeotolk' meekregen: een Germaanse vrouw en een Romeinse soldaat. Een

archeotolk dient tot in de details een reconstructie te vormen van zijn personage: geen horloges of andere eenentwintigste-eeuwse gadgets dus, en kleding die eruitziet alsof deze ambachtelijk is geproduceerd. Onze soldaat had op deze koude dag in maart handgemaakte sokken in zijn authentieke sandalen en een paar tunica's over elkaar aan; we mogen ervan uitgaan dat de originele Romeinse jongens in ons land op die manier het zeeklimaat trotseerden, inclusief de van de Germanen afgekeken broek.

Verskillende routes

Vlak voor de opening van het seizoen kon onze groep in alle rust (lees: in een uitgestorven park) een gecombineerde Romeinen-doe-route en techniekenroute volgen. Dat hield in dat in de pottenbakkerswoning een uitgebreide toelichting op Romeins aardewerk werd gegeven. Waarom zijn er zoveel aardewerken bekertjes gevonden, ongeglazuurd, maar met een heel smal bodempje en vaak met deukjes rondom? Deze bekertjes werden heel goedkoop en in massa geproduceerd, omdat ze niet lang meegingen: het poreuze materiaal (glazuur was duur) raakte na een aantal keren vullen verzadigd en barstte dan. De bodem was zo smal om zo min mogelijk verlies van inhoud te garanderen. Door de deukjes gleed de beker tijdens het eten niet uit de vette soldatenhanden. Bekertjes met glazuur hadden dat vaak alleen aan de binnenkant. Waarom hadden de lange, slanke amforen waarin wijn werd vervoerd en verkocht geen voet? Zo konden ze met meer tegelijk veilig in scheepsruimen worden vervoerd: ze werden dicht op elkaar in een laag zand gestoken, zodat ze rechtop bleven staan. Die amforen waren overigens wel aan de binnenkant geteerd, en dat proefde je aan de wijn.

Bij het badhuis, een precieze reconstructie van de thermen die in Heerlen zijn opgegraven, leerden we van alles over de wapens en wapenrusting van de Romeinen. Hasta en pilum zijn toch echt twee verschillende speren, met een eigen gebruiksaanwijzing. De pilum was een werpspeer van ongeveer twee meter lang, met een piramidevormige punt die als weerhaak diende. Die kon onmogelijk uit een schild of een lichaam worden getrokken zonder meer schade aan te richten: het schild moest worden weg-

Oefenen met
speerwerpen.

gegooid en wonden waren vaak zeer ernstig. Omdat de pilum na het werpen meestal onbruikbaar was (de smalle punt had de neiging om te buigen), had elke voetsoldaat er twee, om de slag mee te beginnen. Een hasta was een lans die tot aan het begin van de Republiek werd gebruikt als steekwapen, vooral door de ruitserij. Later werd het korte zwaard (de gladius) populair, dat naast de pilum werd gebruikt. Verder droeg de gewone Romeinse soldaat een maliënkolder en een rondgebogen houten schild (scutum), waarvan de knop nog als stootwapen kon dienen. Het schild kon die vorm krijgen omdat het als triplex was opgebouwd uit verschillende lagen hout, wat het ook steviger maakte.

Romeinse massage

Vervolgens werd de werking van de verwarming van het badhuis uitgelegd, evenals het gebruik van de latrine ernaast. In de stoomruimte van het badhuis vertelde onze soldaat hoe de Romeinen koepels konden bouwen. Daarna konden de leerlingen elkaars armen 'Romeins' masseren met zand en olijfolie, waarna de strigilis (het schraapijzer) moest worden gehanteerd om weer schoon te worden. Van koperdraad mochten de leerlingen ook nog zelf een fibula maken. Een rondgang over de houten omwalling en een wedstrijd speerwerpen completeerden de route. Tussendoor was er de lunch in de Romeinse herberg: een getrouwe reconstructie met graffiti in het Latijn op de witgekalkte muren.

Nu ben ik ook regelmatig als particuliere bezoeker in het Archeon geweest, met kinderen van diverse leeftijden. Er is natuurlijk nog veel meer te doen, bij de Romeinen maar ook in het prehistorische en het middeleeuwse gedeelte; het aanbod aan activiteiten is de laatste jaren gegroeid. In het halfronde theater zijn bijvoorbeeld gladiatorenspelen te zien, bijna als slapstick gebracht, maar wel degelijk met een historische ondertoon. Zo ook het middeleeuwse toernooi op het veld tussen de middeleeuwse en de Romeinse 'wijken'. In het middeleeuwse gebied zijn prachtige huizen nagebouwd, zoals ze ooit in Nederlandse ste-

'In het halfronde theater zijn gladiatorenspelen te zien, bijna als slapstick gebracht, maar wel degelijk met een historische ondertoon'

den hebben gestaan. Daar kunnen vilten armbandjes en waskaarsen worden gemaakt en tinnen hanger-tjes worden gegoten, of een wedstrijd boogschieten worden gehouden. In de prehistorie wordt een demonstratie brons gieten gegeven, zijn boerderijen en een hunebed te bezichtigen en kan in jagers-verzamelaarskano's worden gevaren. Ook het bewerken van vuursteen behoort tot de mogelijkheden. In het Romeinse deel is een replica van een Romeins vrachtschip, gevonden in Zwammerdam, opgesteld. In de nabije toekomst zal in het Archeon het Nationaal Romeins Scheepvaartmuseum worden gehuisvest. Hier zullen de in Zwammerdam opgegraven Romeinse schepen worden getoond: drie boomstamkano's en drie vrachtschepen. Momenteel worden deze gerestaureerd in de Romeinse Restauratiewerf Archeon. ■

Een Romeinse soldaat leidt de leerlingen rond. Foto's: Nicole van der Steen.

Boek en bezoek

De limes-boekjes zijn te bestellen op:

www.romeinen.nu/meer-activiteiten/publicaties.

Meer informatie over een bezoek aan het Archeon is te vinden op **www.archeon.nl**.